

HELENA KNIFIĆ SCHAPS

ANTE GLAVIČIĆ – ČUVAR I PROMOTOR GRADITELJSKE BAŠTINE SENJA I OKOLICE

Helena Knifić Schaps
Oboj 68
HR 10000 Zagreb
arhprojekt@inet.hr

UDK: 929GLAVIČIĆ, A.
72(497.56Senj)
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2023-06-27

Ante Glavičić jedan je od najvećih Senjana, od onih koji su rodnom gradu dali stručno znanje, entuzijazam, upornost i svu energiju u bitkama za prepoznavanje, očuvanje i afirmaciju svekolike kulturne baštine, posebno one graditeljske. Znanstveno-istraživački opus prof. Ante Glavičića obuhvaća mnoga područja od interesa za grad Senj, a njihovo sveobuhvatno istraživanje tek predstoji.

Uz biografske podatke o obitelji prof. Ante Glavičića, fokus rada je na njegovom djelovanju na području terenskog i arhivskih istraživanja, konzervatorstvu i stručno-znanstvenoj publicistici, uglavnom vezano na graditeljsku baštinu Senja i okolice. Detaljnije se elaboriraju teme obrambenih sustava i pojedinačnih objekata, sakralnih građevina i profane gradnje.

Posebno se u tekstu apostrofira djelovanje prof. Glavičića kao člника Senjskog muzejskog društva i Gradskog muzeja Senj te osnivača i doživotnog glavnog urednika *Senjskog zbornika*. Svojim je publicističkim radom nadolazećim generacijama omogućio daljnja znanstvena istraživanja.

Znanje, komunikacijske vještine, umijeće izbjegavanja opasnosti s političkog spektra bivše države, uvjerljivost i upornost u prikupljanju sredstava te sve druge sposobnosti ugradio je u baštinjena materijalna i nematerijalna bogatstva Senja.

Ključne riječi: istraživanje, starine, Nehaj, Gradski muzej Senj, *Senjski zbornik*

Uvod

Velikom opusu prof. Ante Glavičića tek predstoji cjelovito istraživanje, 20 godina nakon smrti. Ovaj prilog daje samo djelomičan uvid u njegov rad vezan uglavnom za graditeljsku baštinu – od kulturnih dobara i s njima povezanim arheološkim istraživanjima i nalazima do pučke gradnje u Velebitu, Podgorju i široj okolici rodnog grada. Senj je bio njegov život, potvrdit će to svi koji su ga poznavali, imali sreću biti mu suradnici i čast biti mu prijatelji.

Upamćen je uglavnom kao obnovitelj tvrđave Nehaj, pokretač znanstvenog godišnjaka *Senjski zbornik* te prvi i dugogodišnji ravnatelj Gradskog muzeja

Senj. Njegov znanstveno-istraživački opus međutim obuhvaća sva područja kulturnog djelovanja važna za grad Senj i okolicu, kao što su konzervatorska djelatnost, arheološka i druga terenska istraživanja, stručno-znanstvena publicistika, novija povijest Senja i okolice, muzeološka djelatnost, etnografija, društveni život, karnevalistika, senjski govor i pisana riječ.

Kao i opus, tako se i povijest obitelji prof. Ante Glavičića može detaljnije istraživati. Ovdje iznesena dragocjena sjećanja potomaka prof. Glavičića neka posluže tek kao poticaj i smjernice.

Obitelj Ante Glavičića

Glavičići su stara senjska "familija" koja do 2. svjetskog rata živi u kući na Širokoj kuntradi. Antin otac Rafael Glavičić je mesar i ima svoju mesnicu u Zgonu. Po njemu cijela obitelj dobiva nadimak *Rafići*¹. Rafael upoznaje Katicu Miletić (1907. – 1984.), rođenu u Repušnici kraj Kutine, žene se te u razdoblju od 1931. do 1939. godine dobivaju 5 sinova. Ante, rođen 19. siječnja 1931. godine, najstarije je preživjelo dijete u obitelji. Brat Josip, rođen 1930. godine, umire nakon poroda, kao i 1932. godine rođeni Rafael. Krešimir dolazi u obitelj 1933. godine, a kao zadnji, 1939. godine, Tomislav. Početkom rata Rafael Glavičić s obitelji odlazi u Kutinu. U Senj se vraćaju nakon bombardiranja 1943. godine, kad kuće na Širokoj kuntradi, kao uostalom ni cijele Kuntrade, više nema. Naseljavaju se u Varošu gdje Rafael posjeduje neke pomoćne gospodarske zgrade. Prilagođava ih za stanovanje te kasnije proširuje i uređuje kao kuću za život obitelji. *Može se reći da je Varoš njihovo obiteljsko ognjište*². Otac 1945. godine završava u Bleiburgu, preživljava zatočeništvo, emigrira u Argentinu gdje živi od fizičkog rada, navodno kao građevinski radnik. Umire u Buenos Airesu oko 1957. godine, a daljnjih saznanja o njegovom životu nema. Majka uzdržava obitelj povremenim šivanjem za druge. Žive teško i u velikoj oskudici, ali svi sinovi idu u školu³. Sam Ante kasnije svjedoči: *Otac je morao 1945. otići u tuđinu, a mama je*

Sl. 1. Prof. Ante Glavičić
(foto: privatni arhiv M. Glavičića)

¹ Što je, uz *Vilson* i *Rafo*, jedan od nadimaka prof. Glavičića.

² M. GLAVIČIĆ, 2022.

Sl. 2. Obitelj Glavičić Rafaela i Katice (r. Miletić) sa sinovima Antom, Krešimirom i Tomislavom; Kutina, 20. veljače 1945. (foto: privatni arhiv M. Glavičića)

*ostala bez ikakve pomoći s nas troje djece da nas podiže i školuje. Moje djetinjstvo bilo je slično djetinjstvu tisuća hrvatske djece čiji su očevi morali otići. Bilo nam je veoma teško.*⁴

U ratnim vremenima Ante završava osnovnu školu, u poraću se upisuje u senjsku Gimnaziju. Već je tada izuzetno zainteresiran za senjske starine i "kopanje po ruševinama". A arheologija? *Bit će da ga je neka viša sila gurnula*, misli Miroslav Glavičić i dodaje: *Ne znam zna li još netko (možda sam jedini) da je on kao gimnazijalac pronašao onu mramornu glavu božice Dijane (?) iza sakristije (Katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije, op. a.), i to u izbačenom materijalu iz iskopa! Ta je istraživanja vodila Ivica Degmeđić, kustosica iz Arheološkog muzeja u Zagrebu, koja je na njega vjerojatno imala određeni (pozitivan) utjecaj da zavoli arheologiju i upiše studij. Bili su u stalnom kontaktu. Glava je i danas izložena u Arheološkom muzeju u Zagrebu.*

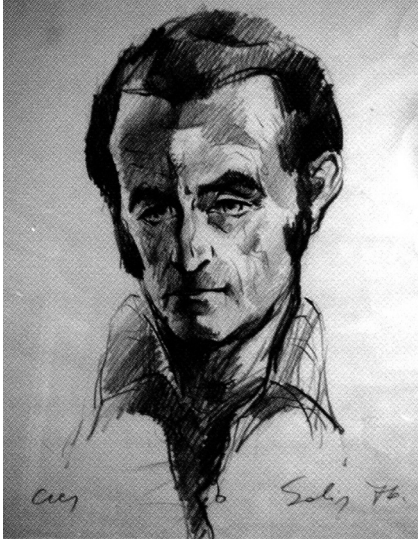
³ Imovina (ruševina na Širokoj kuntradi i mesnica u Zgonu) im je nacionalizirana i nikad kasnije nije vraćena.

⁴ B. LJUBOVIĆ, 2003, 5.

Sl. 3. U Velebitu (možda "Ljubičin grob") 1970-ih
(foto: privatni arhiv M. Glavičića)

Gimnaziju završava 1950. godine u Senju te upisuje studij arheologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Kako i zašto baš arheologija, povjerava Blaženki Ljubović: *Na moju odluku nisu utjecali roditelji. (...) Kada je riječ o mojoj struci, najviše me zanima prošlost prostora od Krmpota, Ledenica do Obrovca, zanima me Velebit kao planina, s ličke i primorske strane. To sve je velika prošlost, koju ni ja ni mnogi drugi nećemo za svoga*

Sl. 4. Portret prof. Ante Glavičića, autor: Mate Solis, Cres, 1976. (izvor: *Senjski zbornik*, 2003.)

života upoznati. *To je najljepše što volim u svome životu.*⁵ U vrijeme studija upoznaje buduću suprugu Katicu, vjenčaju se 1955. godine u Senju i žive u njegovoj roditeljskoj kući u Varošu. Što se ostalog tiče, nije to bilo baš idilično razdoblje. Mlad, sposoban, komunikativan, prodoran, kritičan, željan iskustava i opipljivih rezultata, "ulijeće" u područje i razdoblje "vladavine" neprikosnovenog autoriteta, gradskog konzervatora dr. Vuka Krajača. Jesu li njihovo neslaganje i animoziteti strukovne, "klasne", političke ili koje druge naravi, ovdje nije predmet razmatranja. Rezultat je, ali ne i isključivi razlog, Glavičićev privremeni odlazak iz Senja. I on i supruga Katica⁶ dobivaju posao u Pazinu, on kao kustos, potom i ravnatelj Narodnog muzeja u Pazinu od

1956. do 1958. godine. Tu im se rađa kći Mirna⁷.

Nemirnoga duha u stalnoj težnji za većim i boljim rezultatima istraživanja na području rodnoga grada, Glavičić se 1958. godine vraća u Senj. U početku radi (vjerojatno) kao odgajatelj u đačkom domu, a 1960. godine postaje ravnatelj i kustos Gradskog muzeja Senj u osnivanju. Studij arheologije završava 1961.

⁵ B. LJUBOVIĆ, 2003, 5.

⁶ Katica Mežnarić rođena je u Sesvetama Ludbreškim 1932. godine. Kao državna službenica, iz rodne Podravine dekretom dolazi u Senj na svoje prvo učiteljsko zaposlenje. Upoznaje Antu Glavičića za kojega se udaje 1955. godine. Već 1956. godine oboje dobivaju posao u Pazinu, gdje im se rađa kći Mirna. Po Antinom povratku u Senj 1958. godine Katica s Mirnom ostaje još neko vrijeme u Pazinu. U Senj se vraća na posao nastavnice glazbe u Muzičkoj školi, a obitelj se povećava za još jednog člana, sina Miroslava. Katica Glavičić radi u senjskim školama (od osnovne i gimnazije do glazbene škole), osniva i vodi brojne zborove i žensku klapu Senjkinje. Njezina prisutnost i nemjerljive zasluge za glazbeni i pedagoški život Senja u drugoj polovici 20. stoljeća nisu istraženi ni adekvatno valorizirani. Kao osnivačica i prva voditeljica klape Senjkinje, predaje svu svoju osobnu arhivu o klapi. Gdje je danas pohranjena i od čega se sastoji - treba istražiti. U svakom slučaju, Katica Glavičić predstavlja ime za sebe, iako sve do danas njezino djelovanje nepravedno ostaje zakriveno doprinosom njenog supruga.

⁷ Mirna Glavičić rođena je u Pazinu, 29. 6. 1957. godine, gdje prvo vrijeme živi s roditeljima. Vraća se u Senj, pohađa osnovnu školu te maturira na senjskoj Gimnaziji. U Senju ostaje živjeti i raditi u službeničkom zvanju.

godine. Obitelj i dalje živi u Varošu, a 1964. godine dobiva prinovu, sina Miroslava⁸.

Nemirni duh opet tjera prof. Glavičića u nove izazove, ovoga puta otočne. Godine 1976. napušta grad i radi kao kustos muzeja u Cresu. Priznat i po prvi puta nagrađen adekvatno svome statusu, na noge postavlja Muzej Cres – Lošinj, ali ne boravi ovdje dugo. Senj zove i on se 1977. godine odaziva.⁹

Po povratku u Senj 1978. godine postaje muzejski savjetnik, povjerenik Državne uprave za zaštitu kulturne baštine i na kraju počasni konzervator za grad Senj¹⁰.

Djelovanje na zaštiti, obnovi i prezentaciji graditeljske baštine Senja

Motivacija, uporišta, poticaji i nadahnuća relevantni za temu ovog istraživanja za Antu Glavičića svakako su stanje u ratnim bombardiranjima 1943. i 1944. godine gotovo 80 % razrušenom gradu te ostavština dr. Pavla Tijana¹¹, dr. Gjura Szabe¹² i dr. Vuka Krajača¹³.

⁸ Rođen 9. veljače 1964. godine, u Senju završava osnovnu školu, a srednju pohađa u Senju i Zagrebu. Studij arheologije te latinskog jezika i rimske književnosti upisuje na Filozofskom fakultetu u Zadru 1982. godine, diplomira 1989. godine, od 1989. do 1992. godine radi kao kustos u Gradskom muzeju Senj. Daljnju znanstvenu karijeru gradi na Filozofskom fakultetu u Zadru gdje 1995. godine stječe akademski stupanj doktora znanosti. Redoviti profesor na Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru postaje 2013. godine. Sudjeluje u više desetaka sustavnih i zaštitnih arheoloških istraživanja, objavljuje znanstvene i stručne radove, predavač je i sudionik domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova, voditelj više znanstvenih i znanstveno-stručnih projekata i utemeljitelj znanstvenih edicija Odsjeka za arheologiju Sveučilišta u Zadru. Od 1989. godine je tehnički, a od 2003. godine glavni urednik znanstvenoga časopisa *Senjski zbornik*. Dobitnik je najviših strukovnih nagrada, kao i *Spomenice Domovinskog rata 1990. – 1992.*

⁹ Da mu je Senj bio više od svih materijalnih koristi dokazuje i podatak da Cres napušta 10-ak dana prije uručivanja ključeva stana na samoj creskoj rivi.

¹⁰ Institut počasnog ili gradskog konzervatora za Senj ustanovljuje Vlada Narodne Republike Hrvatske 1949. godine, imenujući na tu dužnost dr. Vuka Krajača. Razlog imenovanja je potreba da se stanje i djelovanje na graditeljskoj baštinskoj supstanci prate sustavno i svakodnevno, kako bi se na vrijeme i ispravno moglo reagirati na situacije koje se, u razrušenom gradu prepunom zaostalim eksplozivnih sredstava, stalno mijenjaju. Drugi je razlog (aktualan i danas, 2020-ih godina 21. stoljeća), dislociranost Senja od glavnih centara kojima grad nikada nije bio "od ruke" – nekad Zagreba i Rijeke, danas Gospića i Zadra.

¹¹ Pavao Tijan je Senjanin rođen na Gorici, živi u Zagrebu i 1945. godine emigrira u Španjolsku. Do tada ostavlja djela kao što su *Senjsko groblje Sv. Vida* (1928.), *Senjski klub u Zagrebu*, *Senj* (1931.), *Senj, kulturno-historijska šetnja gradom po priloženom tlocrtu* (1931.), *Sudbina senjskih starina* (1936.), *Grad Senj u povijesti i kulturi hrvatskog naroda*, u: *Hrvatski kulturni spomenici, I., Senj* (1940.), *Senjska štorije i čakule* (1940.).

¹² Hrvatski konzervator, muzeolog i povjesničar rođen u Novskoj, kao učitelj u senjskoj Gimnaziji radi od 1896. do 1897. godine. Na nagovor Pavla Tijana pokreće u JAZU ediciju

Ravnatelj i kustos GMS-a u osnivanju, Ante Glavičić 1960. godine počinje u djelo provoditi ideje iskazane u analitičkim i programatskim tekstovima svojih predšasnika – spomeničku zaštitu i afirmaciju senjskih arheoloških, etnografskih, graditeljskih i drugih starina te pisanih i inih dokumenata iz povijesti grada. U ostvarenju tog cilja beskompromisno se hvata u koštac s administrativnim i financijskim problemima za rekonstrukciju kule Nehaj i palače Vukasović¹⁴ u koju se Muzej treba smjestiti. Promovira teme i sadržaje koji opravdavaju osnivanje Muzeja i čine začetak muzejskih zbirki, koordinira izradu projekata i bori se za financijske potpore. Dok dr. Krajač sad već dosta vremena provodi na liječenju u Zagrebu i u inozemstvu, prof. Glavičić nastavlja istim smjerom, ali s puno više energije i zanosa što ih nosi mladost i formalno obrazovanje iz područja arheologije. Politička klima zahtijeva veliku mudrost i oprez. Stremeći ostvarenju navedenih prioritetnih ciljeva te formalnom početku djelovanja GMS-a¹⁵, prof. Glavičić sustavno i tvrdoglavo obilazi institucije i pojedince koji mu mogu pomoći savjetom, projektom, organizacijom te osobito novčano. Na "terenu" je ubrzo sam (Tijan je u već dugo u emigraciji, a Krajač umire 30. svibnja 1962. godine, nekoliko mjeseci po osnivanju GMS-a.), prihvaća svu odgovornost i opasnosti (osobito one političke naravi), kritike i podmetanja. Krajačevom smrću prof. Ante Glavičić postaje predsjednikom i Senjskog muzejskog društva.

Nasljeđuje, njeguje i uspješno razvija suradnju s konzervatorskim institucijama i pojedincima na svim razinama, od savezne i republičke do regionalne, a posebno onu s Arhitektonskim fakultetom u Zagrebu¹⁶. Nakon što je završena primarna obnova senjske Katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije¹⁷

Hrvatski kulturni spomenici, (1940.). Prvi (i jedini) broj posvećuje Senju, gdje je autor priloga *Arhitektura grada Senja*.

¹³ Senjanin rođen u Dvorcu, po povratku u razrušeni grad 1946. godine posvećuje se obnovi i piše programatska djela: *Promemorija o reguliranju Senja* (1947.), *Elaborat o regulaciji grada i luke Senj* (1949.), *Obnova palače Vukasović u Senju* (1952.), *Konzervatorska i urbanistička problematika Senja* (1956.).

¹⁴ Glavičić na obnovi Nehaja radi od 1964. do 1974. godine, a na obnovi palače Vukasović od 1962. do 1965. godine. (<http://www.muzej-senj.hr/povijest/>) (2023-01-24)

¹⁵ Na prijedlog Senjskog muzejskog društva Narodno-oslobodilački odbor Općine Senj donosi 7. svibnja 1962. godine Odluku o osnivanju Gradskog muzeja Senj kao kulturne i znanstvene institucije.

¹⁶ Suradnja s Katedrom za povijest i oblike arhitekture, profesori Andre Mohorovičić, Juraj Denzler, Melita Viličić, Sena Sekulić-Gvozdanić.

¹⁷ Istražne radnje i obnovu od 1947. godine vodi Konzervatorski zavod Rijeka, prema projektu arhitekta Harolda Bilinića.

te započete aktivnosti na drugim pojedinačnim spomenicima i dijelovima grada, prioritet je tvrđava Nehaj te Crkva sv. Franje kao Mauzolej senjskih uskoka.

Ishodištem sustavnog djelovanja na konzervatorskoj obradi i rekonstrukciji graditeljskih vrijednosti Senja treba smatrati okupljanje velikog broja stručnjaka i ljudi iz politike na *Savjetovanje o uređenju i savremenoj namjeni tvrđave Nehaj* održano 22. srpnja 1963. godine¹⁸. Kao organizator skupa, prof. Glavičić od predstavnika vojske te institucija savezne (Beograda), republičke (Zagreba), regionalne (Rijeka, Split), gradske, znanstvene i strukovne zajednice dobiva punu podršku i ovlasti koordinacije svih pravaca daljnjeg stručnog djelovanja.

Znanstveno-istraživački opus i javni rad

Znanstveno-istraživački interes i opus prof. Ante Glavičića obuhvaća sljedeća područja kulturnog djelovanja važna za grad Senj:

1. Muzeološka djelatnost, temeljni dio Glavičićevog opusa, kreće se u rasponu od stvaranja fundusa muzejskih zbirki (posebno arheološke i uskočke), stručnih putovanja i istraživanja arhivske građe u arhivima Beča, Ljubljane, Zagreba i dr., znanstvenog klasificiranja materijala, osmišljavanja i postava zbirki (u zgradi Muzeja, na tvrđavi Nehaj), iniciranja novih zbirki (hidro-arheološke i pomorske) ili akvarija u kuli Šabac¹⁹.
2. Konzervatorska djelatnost, arheološka i druga terenska istraživanja u Senju, Podgorju, Velebitu, Lici i na Velikoj Kapeli obuhvaćaju fortifikacijsku, sakralnu i profanu gradnju, nekropole, pučku gradnju, memorijalna područja i drugo.
3. Stručno-znanstvena i druga publicistika objavljena je u *Senjskom zborniku* br. 1. – 30. i u arheološkim glasilima. Poseban segment čini opus posvećen "senjskoj besedi", prigodnim humorističkim i drugim časopisima te karnevalskim novinama.
4. Povijest Senja i okolice obuhvaća doseljavanje Hrvata, naseljavanje Bunjevaca, bombardiranja grada 1943. i 1944. godine, Nezavisnu Državu Hrvatsku, NOB, događanja i aktere vezane uz 2. svjetski rat, radnički pokret, velike ljude koji su djelovali u Senju i okolici ili pisali o njima.
5. Etnografija, društveni život i djelatnosti daju uvid u pismenost, tiskarstvo, književnost, literarno-humorističnu literaturu, pučke predaje, glazbu, vatrogastvo, sport i dr.

¹⁸ *Zapisnik*, 1963., arhiv Gradskog muzeja Senj

¹⁹ A. GLAVIČIĆ, 2000, 350.

Sl. 5. Postavljanje spomen-ploče senjskim prirodoslovcima na Zavižanu 29. rujna 2001. Prof. Ante Glavičić prvi slijeva. (foto: privatni arhiv H. Knifić Schaps)

Glavičićev javni rad u službi je trajnog djelovanja na informiranju stručne i zainteresirane javnosti o rezultatima istraživačkog rada i značajnim obljetnicama. Organizira brojne stručne skupove, okrugle stolove i simpozije (npr. one posvećene obnovi Crkve svetog Franje i Mauzoleju senjskih uskoka, obljetnicama otvorenja Gradskog muzeja Senj, Senjskoga glagoljskog misala, osnutku tiskare u Senju i Zagrebu, rođenju Mateše Antuna Kuhačevića, hrvatskim prirodoslovcima, Velebitu i dr.).

Sukladno s osnovnom temom rada, Glavičićev istraživački (točka 1.) te publicistički opus (točka 2.) u nastavku se detaljnije elaboriraju.

1. Konzervatorski rad, arheološka i druga terenska istraživanja

Kako je već navedeno, djelatnost prof. Glavičića u ovom segmentu obuhvaća istraživanja koja se odnose na fortifikacijsku (obrambenu), sakralnu i profanu gradnju, nekropole, pučku gradnju, memorijalna područja i drugo, pa se tim redom dalje navode.

1.1. Obrambeni sustavi

1.1.1. TVRĐAVA NEHAJ svakako spada u jedno od životnih djela prof. Glavičića. Jedan od prvih rezultata *Savjetovanja o uređenju i savremenoj namjeni tvrđave Nehaj* 1963. godine je odluka Skupštine općine Senj i Savjeta Gradskog muzeja Senj o osnivanju Zidarske grupe Muzeja, rad koje koordinira prof. Glavičić.²⁰

Usko surađujući i prateći dinamiku kojom stručnjaci Arhitektonskog fakulteta iz Zagreba rade na arhitektonskom snimanju tvrđave (predvođeni profesoricom Melitom Viličić) i izradi projekata ulaza i unutrašnjosti za postav muzejske zbirke (autori prof. Juraj Denzler i prof. M. Viličić), prvi značajni arheološki radovi započinju u svibnju 1964. godine. Prof. Glavičić predvodi cjelovita istraživanja kako sastava ziđa (poznato je da je tvrđava građena kamenom dovezenim iz ruševina objekata izvan gradskog bedema; od posebnog interesa je onaj iz srušenih crkvice, samostana, palača i sl.) tako i drvene krovne konstrukcije, slojeva u unutrašnjosti i nasipa izvan tvrđave. O tome piše²¹:

Od važnijih spomenika pronađenih u bedemima i otvorima Nehaja navodimo one najvažnije:

- *temelji starohrvatske ranoromaničke crkve sv. Jurja (?);*
- *ostatci gornjega dijela "Senjske glagoljske ploče";*
- *nadvratnik s latinskim natpisom knezova "kosinjskih", najvjerojatnije iz crkve sv. Duha;*
- *gornji dio velike nadgrobne ploče senjskih knezova Frankopana iz njihove obiteljske zadužbine crkve sv. Franje;*
- *veliki grafit na zidu sobice u I. katu nad ulazom u Nehaj, latinski natpis koji svjedoči o gradnji Nehaja;*
- *gornji dio gotičke monofore, dijelom tordirane, najvjerojatnije iz nekog samostana;*
- *velika kamena mensa - dio oltara s udubinom za svetačke moći;*
- *dvije jake hrastove grede krovišta te grednjak s urezanim imenom koje kazuje da je (krovište) renovirano u vrijeme cara Ferdinanda sredinom 18. stoljeća.*

Glavičićevi arheološki nalazi utječu kasnije na proces restauracije, njegovu dinamiku i prezentaciju nalaza *in situ*, kako je to učinjeno s temeljima crkve sv. Jurja.

²⁰ A. GLAVIČIĆ, 1965/2, 322., bilješka 3. i A. GLAVIČIĆ, 1999, 109., bilješka 14.

²¹ A. GLAVIČIĆ, 1999, 89–90.

Sl. 6. Popravak oštećenja na tvrđavi Nehaj
(izvor: *Senj, stradanja u Drugom svjetskom ratu*, 2010, 133)

Nalaz dodatnih fragmenata Senjske glagoljske ploče rezultat je istraživanja nasipa pristupnog stubišta 1965. godine, za vrijeme i potrebe izgradnje novoga, prema projektu prof. Jurja Denzlera. Temeljit u istraživanju, kreće i putem legende o postojanju tajnog prolaza između tvrđave Nehaj i gradskog Kaštela, čije tragove ne može utvrditi.²²

1.1.2. GRADSKI BEDEMI I KULE do 1990-ih godina čekaju svoju obnovu. Odnosi se to posebno na uređenje bedema uz Velika vrata i kulu Šabac 1997. – 1998. godine. Glavičić je krajnje nezadovoljan i kritičan prema proceduri i procesu obnove koju vode stručnjaci netom (1997. godine) osnovanog Konzervatorskog odjela u Rijeci pri Upravi za zaštitu kulturne i prirodne baštine Ministarstva kulture Republike Hrvatske, a da prethodno nisu izvršena primjerena arheološko-arhitektonska snimanja i istraživanja na širem praznom i slobodnom prostoru. *U ovoj prigodi dužnost mi je osvrnuti*

se na "stručnu" obnovu bedema uz Velika (nova gradska) vrata (A.) i radnje oko uređenja kule Šabac (B.), u što su uložena velika sredstva Ministarstva za kulturu i Grada Senja. Nezadovoljan je, kao i građani grada Senja, ali i dio stručne renomirane javnosti - respektabilan krug arhitekata, građevinara, povjesnika i konzervatora, uglavnom iz grada Zagreba. Potpuno neprimjerenima drži žbukanja i druga konzervatorska rješenja koja vode ka "autentičnoj sanaciji" gradskih bedema i kula. Nisam znao za radnje oko "sanacije bedema" i nitko

²² A. GLAVIČIĆ, 1999, 110, napomena 20: *Čitavo prizemlje Nehaja prekopano je do živca kamena. Na sjevernoj strani, gdje je nasip zbog prirode terena bio najviši, iskopan je pačetrovinasti prostor veličine 16 x 5 x 3 m, koji je određen za potrebe prateće ugostiteljske radnje i sanitarija. Radovi u prizemlju izvodili su se da bi se možda otkrio podzemni hodnik koji je vodio od Kaštela do Nehaja. Na žalost, pučka predaja nije se mogla dokazati.*

*me nije konzultirao. Oštro kritizira izostanak stručne rasprave koja je trebala prethoditi javnom natječaju državne razine te izboru povjerenstva za odabir znanstveno utemeljenog rješenja. I u tome Glavičić ostaje sam, jer se nitko od Grada (one druge isključujem) ili mojih kolega i suradnika nije sa mnom savjetovao i pitao me za mišljenje o planiranim radnjama koje su za grad Senj osobito značajne.*²³

1.2. Sakralne građevine, groblja, grobovi, nekropole

1.2.1. KATEDRALA UZNESENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE je spomenik u čije se istraživanje i restauraciju tadašnji maturant senjske Gimnazije Ante Glavičić uključuje u samom početku, 1948. godine.²⁴ Od tada pa do zadnje obnove 2001. godine²⁵ u stalnom je kontaktu s institucijama, projektantima i izvođačima. Njegov interes nije samo Katedrala, već i prostor oko nje, s Cimiterom i podzemljem. Kritički gleda na određene građevinske radove i izgradnju obližnjih stambenih zgrada s podrumima koje su uništavale sve ono što je pripadalo prošlosti te navodi one najeklatantnije:

- *iskop temelja za katedralu i posebno veliki toranj s njezine sjeverozapadne strane, te zgradu biskupije;*
- *iskop na stotine grobnih jama i grobnica na Cimiteru i kasnije podzemnih kripta pod desnom lađom katedrale;*
- *iskop temelja ogradnog zida gradskoga groblja Cimiter;*
- *iskop temelja za izgradnju desne i lijeve pomoćne lađe katedrale;*
- *rušenje staroga tornja i izgradnju novoga - današnjega, 1900. (po projektu arhitekta Josipa Vancaša, op. a.);*
- *uređenje gradske kanalizacije, vodovoda, postave elektro-kablova i popločenja*

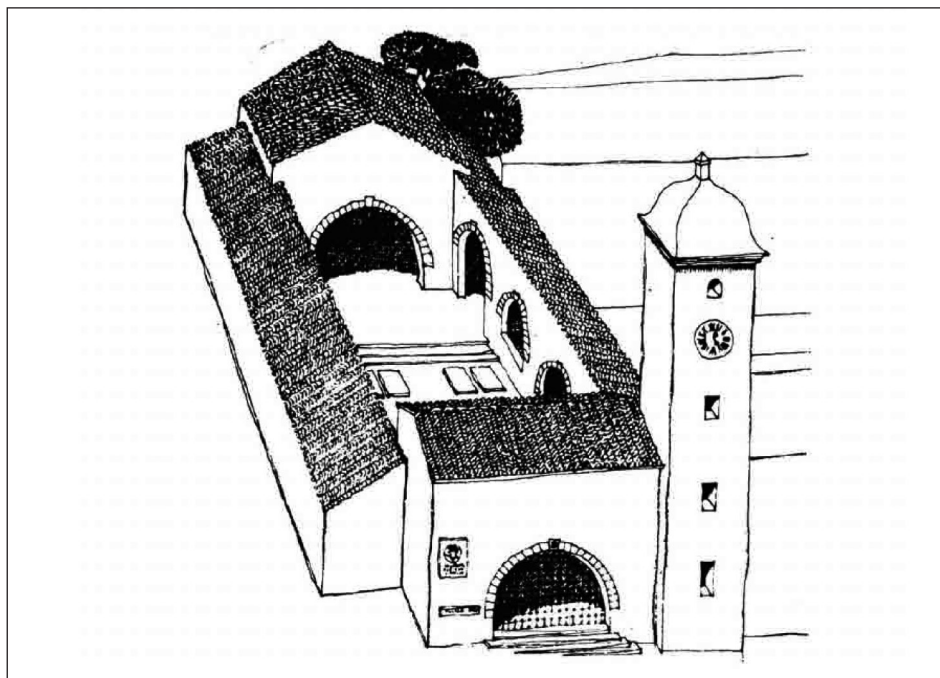
Prilikom sondažnih arheoloških istraživanja 1993. godine naišlo se na Cimiteru na antičke zidove i dijelove mozaičnog poda - ostatke starokršćanskog svetišta s kraja 4./5. stoljeća.²⁶ Također, *sagledavajući čitavu situaciju, ostajem do daljnjega u uvjerenju da su pri radovima na obnovi katedrale 2001. godine*

²³ A. GLAVIČIĆ, 2000, 342–350.

²⁴ A. GLAVIČIĆ, 2001, 34.

²⁵ Osnivanjem Gospičko-senjske biskupije 25. svibnja 2000. godine sjedište biskupa postaje Gospić, što za prof. Glavičića i za sve Senjane predstavlja veliku promjenu na koju se tek treba navikavati.

²⁶ A. GLAVIČIĆ, 2003, 58.

Sl. 7. Prostorni prikaz Mauzoleja senjskih uskoka po projektu Melite Viličić (izvor: *Senjski zbornik*, 1970, 233)

*pronađeni ostaci još jedne crkve koju datiram u 13./14. stoljeće.*²⁷ Na prostoru Cimitera konstatira postojanje brojnih kasnoantičkih i ranokršćanskih grobova, kasnije i kriпти, ugroženih ili devastiranih nepažnjom, nebrigom i nestručnim postupanjem.²⁸

Osim ispod Cimitera, Sv. Franje i drugdje, Glavičić bilježi nalaz rimskih grobova u Stolačkom naselju, kod Vatrogasnog doma, u Čopićeve naselju i u Varošu²⁹.

1.2.2. CRKVA SV. FRANJE i prof. Glavičić u neraskidivoj su vezi. Emotivan prema stanju i tretmanu poslije razaranja u 2. svjetskom ratu, on piše: *Kasnije, nakon oslobođenja, zub vremena raznosi to sveto kamenje, a teško oštećene nadgrobne ploče i dijelove arhitekture krajnjim zalaganjem senjskoga konzervatora dr. Vuka Krajača spašeni su i deponirani u vrtu "Sakralne baštine", gdje su već 60*

²⁷ A. GLAVIČIĆ, 2001, 48.

²⁸ A. GLAVIČIĆ, 2002, 32.

²⁹ A. GLAVIČIĆ, 1980, 177–181.

godina izloženi propadanju. Još za života dr. Vuk Krajač, a zatim od 1962. autor ovoga članka kao senjski konzervator i ravnatelj Gradskog muzeja, u suradnji s JAZU, Arhitektonskim fakultetom i drugima, inicirali su osnivanje Odbora za izgradnju mauzoleja senjskih uskoka. Oko 1970. osigurana je i projektna dokumentacija³⁰ i prikupljene su sve važne odluke i mišljenja u vezi s izgradnjom mauzoleja ili crkve, ali do izgradnje nije došlo zbog mnogih razloga, ponajviše zbog nezainteresiranosti onih koji su trebali voditi ili podržavati tu inicijativu.

Prije nekoliko godina Upravni odbor SMD-a ponovno je pismeno zamolio odgovorne Grada i Crkve za suradnju i podršku: a) u izgradnji mauzoleja prema osiguranoj projektnoj dokumentaciji ili b) restauraciji Crkve sv. Franje u izgled kakav je imala do 1943. Ali, na žalost, i na te, posljednje apele (što nekima ne služi na čast!) nismo dobili ni pismena ni usmena odgovora. Šezdeseta obljetnica bombardiranja Senja i rušenja Crkve sv. Franje nije obilježena, a ovo sveto mjesto (...) je sada parkiralište, skladište kao dio ugostiteljske ponude i okupljalište četveronožaca svih vrsta.³¹

1.2.3. *CRKVA SV. MARTINA* je, iako uvrštena u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, najmanje poznata čak i stanovnicima Senja.³² Prof. Glavičić ju locira u vrt kuće-ljetnikovca koju oko 1925. gradi dr. Ivan Krajač, iznad ceste iz Senja u pravcu Novog Vinodolskog (Prva draga) u predjelu Sveti Martin. Kuća je poznata kao "Plava vila". Crkvicu sv. Martina I. Krajač renovira, ugrađivši u zidove *nekoliko spomenika koje je pronašao u gradu. S istočne strane kuće uredio je česmu u čije je podnožje ugradio ulomak pleterne grede. Šteta da se ne zna prvotno mjesto nalaza ulomka, jer bi nam to možda reklo nešto više o romaničkoj crkvi iz koje potječe.*³³

1.2.4. *PRENAMJENA I DEVASTACIJA GRADITELJSKE SAKRALNE BAŠTINE* u Senju se događa kontinuirano i u najnovije vrijeme, što znači već za postojanja ustrojenog sustava spomeničke zaštite. Prof. Glavičić osobito upozorava na radnje provedene nakon Domovinskog rata, od 1995. godine. Brojni vrijedni prostori nastajali u vremenu od 13. do 15. stoljeća, kao što su *Crkva sv. Ivana Krstitelja (prizemlje i I. kat zgrade "Uskok")*, *sv. Marije Magdalene (bivše skladište A. Vrhovca)* i *sv. Roka (stan i trgovina obitelji Modrić)* izgubile su oko 1870. prvobitnu

³⁰ M. VILIČIĆ, 1970, projekt profesorice Melite Viličić

³¹ A. GLAVIČIĆ, 2002, 30–31.

³² P. TIJAN, 1931, 18. U crkvi se (1931. godine) nalazi kip sv. Martina s glagoljskim natpisom iz 1330. godine. Original je predan Arheološkom muzeju u Zagrebu, a faksimil ugrađen u crkvicu.

³³ A. GLAVIČIĆ, 2002, 39–40 i 2003, 66.

crkvenu namjenu i adaptirane su za stambene i poslovne potrebe. Iako do početka 1990-ih nisu u svom interijeru doživjele velike promjene, zbog navodnog širenja ugostiteljske ponude na spomenutim, ali i nekim drugim spomenicima, izvršene su neprimjerene adaptacije koje su tolerirale lokalne građevinske službe kao i viši mjerodavni županijski i državni organi zaštite spomenika kulture. Zakazala je i u ovim slučajevima kako struka tako i opća svijest o povijesnim vrednotama, a izostala su i odgovarajuća foto- i arhitektonsko-tehnička snimanja. Naprotiv, ti su spomenici pretvoreni u neukusne ugostiteljske objekte. (...) Obilazeći te prostore i pokazujući zanimanje za njihovo uređenje, nailazio sam na prijetnje ili ignoranciju i izvođača radova i svojih "stručnih" kolega.³⁴

1.3. Profana gradnja

Što se profane gradnje za stanovanje običnog puka u razdoblju od 13. do 17. stoljeća tiče, Glavičić ističe potrebu daljnjeg istraživanja, identificiranja i arhitektonskih analiza koje je inicirala već prof. Melita Viličić u radu *Arhitektonski spomenici Senja*³⁵.

Pisani arhivi spominju drvene kuće pokrivene šimlom. Po Glavičićevom pisanju u citiranom radu iz 1995. godine, na str. 113 navodi da ih je bilo *sve donedavna, ... a posljednji takav drveni krov ... sačuvan je ... u predgrađu Varoš, u vrtu obitelji Z. Nekića*. Uglavnom loše zidanje nekvalitetnim kamenim materijalom dokazuje jednako tako lošeg materijalnog stanja vlasnika. Identifikacija i datacija su teške (nedostatak starih natpisa, grbova i drugih arhitektonskih i likovnih ornamenata). Kuće su davno uništene požarima i potresima te na kraju bombardiranjima u 2. svjetskom ratu. U sklopu ove teme istražuje zgrade na 21 lokaciji u gradu među kojima neke crkve te *Kuću s Lavljim dvorištem*, izvana neuglednu s prekrasnim atrijem, *Kuću obitelji Vukasović* (znanu i kao *Kuća Marije Terezije*), *Kuću obitelji Živković*, *Kuće na Kuntradi*, *Kuću "Hebda" na Kuntradi*, *Kuću suca Subranića na sv. Križu*, *Kuću kneza Martina Posedarskog i Blažiolovića*, *Kuću Mladineo*, *Gradsku vijećnicu s lođom*, *Kuću uskočkih nadvojvoda Daničića*, *Kuću zvanu "Dvorac"*, *Kuću Gjurišić na Potoku*, *Kuću Brozinčević na Križu*, *Kuću obitelji Japel – Labura*, *Kuće Krišković i Hreljanović na obali i Stari ulaz u Kaštel*. Kao i obično, Glavičić nepogrešivo konstatira da se devastacije događaju i kasnije: *Moramo spomenuti da su se sve manje ili veće adaptacije i rušenja izvodili nesmetano bez stručnog nadzora pa i bez dozvola, kako u prošlosti tako i danas. Na taj način stari naš grad Senj postupno je,*

³⁴ A. GLAVIČIĆ, 2002, 30.

³⁵ M. VILIČIĆ, 1971. (rad prethodno objavljen u *Senjskom zborniku* br. 1, 1965.)

*gotovo planski, a možda i nesvjesno, gubio svoju prepoznatljivost, izvornost i slikovitost koju je mogao sačuvati i biti poznat kao Dubrovnik u malome.*³⁶

Već u svom *Kulturno-povijesnom vodiču po Senju* prof. Glavičić ukazuje na devastaciju (*modernizacija fasade*) renesansne palače knezova Posedarića na Pavlinskom trgu 1930. godine te pledira za vraćanje u prvobitno stanje³⁷. Do toga nije došlo, a devastacija i propadanje s novim vremenom poprimaju i novi zamah. Stanovitu zadovoljštinu i uspjeh (uz puno truda, odricanja i sukobljavanja na strukovnim razinama) doživljava stavljanjem palače Vukasović u funkciju Gradskog muzeja Senj i postavom muzejskih zbirki na prvom i drugom katu. Prizemlje je početkom 70-ih u funkciji ugostiteljstva, što u to vrijeme nimalo ne smeta muzejskoj djelatnosti (kao prethodnica kafea i muzejskih trgovina u suvremenim svjetskim muzejima?).

Stalna arheološka istraživanja u Senju pružaju dokaze o životu od pretpovijesnog do rimskog doba (bunari i izvori vode u Senju i okolici, cisterne i bunari unutar i izvan gradskih zidina u području Varoša, Lopice, Armice i Fortice, tzv. grčki bunari).³⁸ Prilikom otvaranja gradilišta za novu zgradu škole na Šteli se 1976. godine identificira i antičke vodospreme.³⁹

1.3.1. NASELJENOST VELEBITA, PODGORJA, LIKE I VELIKE KAPELE cijelog je života jedan od fokusa istraživačkog rada prof. Glavičića. Za Gradski muzej Senj kontinuirano provodi arheološka istraživanja te organizira ciljne, nekad i višednevne obilaske Velebita, Podgorja, bliže i šire okolice Senja, sve do Kapele i Like. Okuplja stručnjake raznih područja (botaničare, hidrogeologe, speleologe, povjesničare, šumare, arhitekate, veterinare, etnologe, lingviste, ...) te uvijek dobrodošlu pratnju planinarskih znalaca i veterana iz Zagreba, Gospića i Rijeke. Rezultate terenskih istraživanja objavljuje u nizu radova u *Senjskom zborniku*.⁴⁰ U želji da rasvijetli dio povijesti naseljavanja senjskog kraja i okolice, od južnih obronaka Kapele i sjevernog dijela Velebita s obalnim područjem od Sv. Ilije do Karaule južno od Prizne, prof. Glavičić sabire rezultate višegodišnjeg rada potkrijepljene relevantnim materijalnim nalazima. Područje od interesa za istraživanja GMS-a zatvara poligon koji dužobalno ide od Ad Turresa (sjeverno od Crikvenice) do Karlobaga te u unutrašnjost do Gornjeg Kosinja, Otočca, Žute Lokve, Modruša i Ledenica.

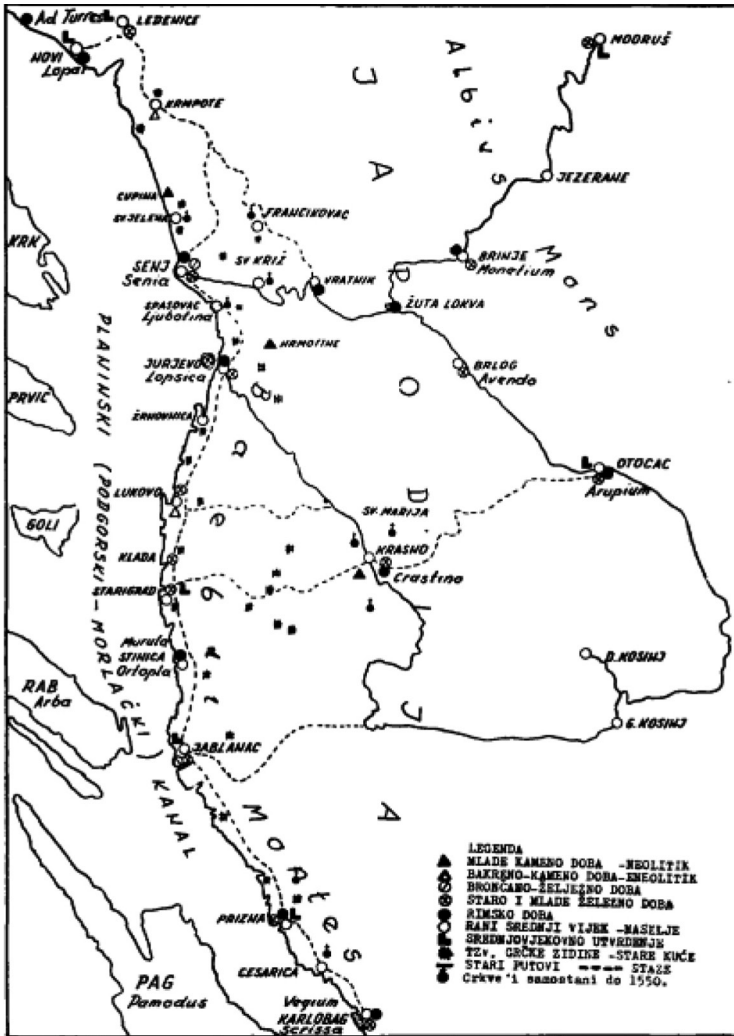
³⁶ A. GLAVIČIĆ, 1995.

³⁷ A. GLAVIČIĆ, 1965, 266.

³⁸ A. GLAVIČIĆ, 1967/68/1, 39–42.

³⁹ A. GLAVIČIĆ, 1980, 171–177.

⁴⁰ H. SCHAPS, 2013/2, 96–103. Autorica daje cjeloviti pregled ovog dijela Glavičićevih istraživanja objavljenih u *Senjskom zborniku* u više stručnih i znanstvenih radova.

Sl. 8. Interesno područje znanstveno-istraživačkog djelovanja Gradskog muzeja Senj (izvor: *Senjski zbornik*, 1966, 384)

U fokusu su za početak gradina Kuk iznad Senja, gradina i otok Lisac kod Sv. Jurja, prehistorijsko naselje u Starigradu, gradina Klisa te pećina Štrapovača i Konačići kod Lukova, lokalitet naselja Zelenika kod Šegota (Živi Bunari), gradina Klačnica iznad Jablanca, gradina u Prizni te nekoliko lokaliteta u Senju.⁴¹

⁴¹ A. GLAVIČIĆ, 1966.

1.3.2. CRKVICE I CRKVINE U VELEBITU I ŠIROJ OKOLICI prof. Glavičić identificira za terenskih istraživanja na obroncima Velebita i Velike Kapele provedenih tijekom nekoliko godina i obilazaka. U tim ga obilascima prate opet veliki znanstveni autoriteti, među ostalima i dr. prof. Srebrenka Sena Sekulić-Gvozdanić koja se specijalistički bavi tipologijom srednjovjekovnih urbanih cjelina, crkvama-tvrđavama te tvrđavnom arhitekturom i pučkom gradnjom.

Identificirane crkvice su posvećene Majci Božjoj, Isusu Kristu Spasitelju, svecima i svim zaštitnicima vezanim za ovaj kraj, ljude i privredne grane, a predstavljaju starohrvatsko pučko graditeljstvo. Prof. Glavičić izvješćuje o nalazima na sljedećim lokacijama: crkve na Jezerima i u Dundović-padežu, crkva sv. Marije na Mirovu, crkva sv. Jelene Cesarice na Mliništu, crkva sv. Roka na Radlovcu, kapelica sv. Ivana nedaleko Donje Prizne, crkva sv. Ante u Ljubotiću, crkva na Malom Rujnu, starija crkva sv. Marije na Velikom Rujnu, nova crkva sv. Marije na Velikom Rujnu, kapelica na Javorniku, crkva sv. Jakova iznad Selina, crkva sv. Marije na Malom Libinju, crkva sv. Ivana na Malom Libinju te crkva sv. Petra na Velikom Libinju.⁴²

Rezultate višegodišnjih terenskih istraživanja i istraživanja arhivske građe starokršćanske i srednjovjekovne baštine na širem području prof. Glavičić publicira u radu *Pregled starokršćanske i srednjovjekovne baštine Like, Podgorja i grada Senja*, a *Senjski zbornik* ga objavljuje posthumno 2003. godine. Obraduje starokršćanske i srednjovjekovne *crkvine* (župe, crkve, kapelice, samostane i svetišta) koje evidentira uz značajnija naselja / utvrđenja, a za koja misli da pripadaju tom vremenu. U prvom dijelu *Crkve, svetišta i samostani* opisuje 30 lokaliteta⁴³. Drugi dio, *Ostatci materijalne kulture*, (uz danas vidljive nadzemne nalaze) navodi i one nalaze čiji su ostatci još uvijek pod zemljom. Konstatira da na čitavom ovom području do danas nije pronađena niti jedna rana starohrvatska nekropola na redove, kao ni pučka arhitektura ili neki umjetnički predmet. *Mnogo toga materijalnoga i duhovnoga nestalo je u tijeku ratova s Turcima, iseljenja starosjedilaca, ali i ljudskog nemara*. Na raznim lokacijama utvrđuje postojanje

⁴² A. GLAVIČIĆ, 1981/82/2., H. KNIFIĆ SCHAPS, 2013/2.

⁴³ A. GLAVIČIĆ, 2003, 25–54: Crkva sv. Marije u Senju, Crkva sv. Jurja u temeljima tvrđave Nehaj, Benediktinski samostan i crkva sv. Križa u Senjskoj Dragi, crkve u Brinju, Sveti Juraj Lisački / Svetojurski, Starigrad Senjski, Stinica / Murula kod Jablanca, Jablanac, Scrisia / Bag / Karlobag, Kastrum Sveta Trojica / Tribanj Šibuljina, Sv. Juraj i Sv. Petar / Starigrad Paklenica, Otočac i Gacka dolina, Sv. Marko kod Poduma / Otočac, Bočac / Kosinjgrad i Banji Dvori, Ostrovica, Oteš i Tržić / Gornje i Donje Pazarište, Mušaluk, Stari Grad i Široka Kula, Lička Ostrovica i okolica, Kvarte / Mohlić, Mogorić / Sv. Jure na Skurini, Bilaj, Ribnik, Kurjak / grad Kurjakovića, Počitelj, Stara Krbava / Udbina, Baština s Krbave, Vrhovine / Turjansko, Lovinac / Sveti Rok, Zvonigrad na Zrmanji, Lapac i okolica.

Sl. 9. Terenska istraživanja gradinskih nalaza u okolini Senja krajem 1970-ih godina, slijeva Sena Sekulić-Gvozdanović, Stanislav Kovačević, Helena Knifić, Ante Glavičić (foto: privatni arhiv H. Knifić Schaps)

temelja ili ostataka prethodnih građevina (crkvice, bedema, grobova), ukrasa, ulomaka pletera, nakita i sl., ali i u Domovinskom ratu srušenih i devastiranih objekata.⁴⁴ Tu su i *Nalazi pleterne baštine*, nekoć brojne starohrvatske umjetnosti od 8. do kraja 12. stoljeća⁴⁵.

1.3.3. GRADINE, GROMILE, MIRILA identificira za obilazaka 1967. godine te skicira i fotografira, između ostalog, pojedine uglavnom opustjele predjele i nastambe odseljenog stanovništva na lokacijama Jandrijević-dolac, Krivi dočić, Glamočeva duliba, Živa vodica, Modrićeva livada, Ciganski dočić, stanove, ograde i terase uz Devčić-vrh i Golubov kuk, Dragičević-jasenje, Balinske livade, Budim, Borove vodice, Babrovača, Krasanska jezera, stanove sa zapadne strane Vučjaka, Mirovo i dolce na morskoj velebitskoj padini. Od rijetkog

⁴⁴ A. GLAVIČIĆ, 2003, 55–64.

⁴⁵ A. GLAVIČIĆ, 2003, 64–76: Starokršćanski ulomci iz Senja, iz "Plave vile" u Senju te ulomci Senjske glagoljske ploče, ulomak pletera s motivom "osmice" iz Karlobaga, ulomci iz Starigrada Paklenice, Smiljana, sa Crkvine kod Mogorića, iz Volarice te nalazi pletera kod Pavlovca.

stanovnika - starca prikuplja nešto podataka, *kao neponovljivu vrijednost za daljnje proučavanje*.⁴⁶

Arheološka istraživanja od 1968. do 1971. godine obuhvaćaju područja gradine Mali Goljak (Vratnik), gradine Lisac u Krasnom Polju, lokalitete u Podgorju (između Jablanca i Prizne – Podić, Banovača–Jurčići, Kotarine, Ograde, Marinci, Vranjak, Selnica, Kod kosti, Košarišće, Rašće, Donja Bačvica, Selnica, Potkozarica, Josipovac) i u Senju. Nalazi svjedoče o stalnim naseljima, bunarima i načinu života stanovništva u antičko doba.⁴⁷

Publiciranjem rezultata terenskih istraživanja tijekom 1978. – 1981. godine autor želi potaknuti nadležne institucije Zadra, Senja i Gospića na ozbiljnija arheološka istraživanja pretpovijesnih nekropola u mjestima Sv. Juraj, Starigrad, Klačnica kod Jablanca, Karlobag, gradinâ Kneževića na Malom Libinju i gradinâ na Velikom Rujnu, kako bi se dobili dragocjeni podatci o pretpovijesnoj naseljenosti toga kraja. Obilazi lokacije punte Kol kod Sv. Jurja, gromile kod Žrnovnice, Krasog Polja, Ždrila južno od Sinokosa, uz mirila Redine kod Ljubotića, zapadno od crkve sv. Ante kod Ljubotića-Kruščice, na Sinokosu kod Ljubotića te na Malom Libinju i na položaju Pirovac.⁴⁸

Istražujući povijest radničko-seljačkih nemira na području tadašnjeg kotara Senj između dva svjetska rata prof. Glavičić bilježi podatke o privrednim granama koje zapošljavaju značajan broj stanovništva na području Senja, Jablanca, Sv. Jurja, Krasna, Krivog Puta, Vratnika i okolnih mjesta. Posebno je značajno spominjanje štrajkova kirijaša na području Oltara, Volarica, Rakite, Melnica, Vratnika, Kosinja, Štirovače, kao i obalnih radnika Senja i Sv. Jurja. Evidentira su pilane i skladišta drvne građe na području kotara Senj (u Senju, Sv. Jurju, Žrnovnici, Stinici, Jablancu, na Alanu, Štirovači, Krasnu, Melnicama, Donjim Vodicama, Žutoj Lokvi, Krivom Putu i Alan-Vodicama). Sve ovo svjedoči o stalnom životu u području Velebita, putevima prema Podgorju i aktivnosti lukâ.⁴⁹

Dodatni podatci o rezultatima istraživanja provedenih na primorskim padinama Južnog Velebita 1978. i 1982. godine odnose se na gradine i to: gradine Kneževići na Malom Libinju, gradinu na Velikom i Malom Rujnu, gradinice na Malom Rujnu, gradine Milovci kod Starigrada-Paklenica, velike i male gradine Sv. Trojice zapadno od Starigrada-Paklenice, gradine kod Lisarice te gradinu Glavičica iznad Lukova. Tragovi govore o stalnom životu, a razgovori sa

⁴⁶ A. GLAVIČIĆ, 1967/68/2.

⁴⁷ A. GLAVIČIĆ, 1970/1.

⁴⁸ A. GLAVIČIĆ, 1981/82.

⁴⁹ A. GLAVIČIĆ, 1980/1.

sezonskim stanovnicima oživljavaju njihova sjećanja na iskapanja vršena na tom području. Utvrđuje i postojanje stalnih izvora vode kao preduvjeta života (oko vrela Pećica te izvora Orljače i Paklenice) sezonskog stanovništva na Velikom i Malom Rujnu.⁵⁰

Ostatci sezonskih naselja svjedoče o životu na obroncima primorske padine Velike Kapele i Velebita od ilirskog doba do srednjeg vijeka. Mrtve se pokapa uz stalna naselja uz more ili u nižim planinskim predjelima, a na putu do groblja nalaze se počivališta - mirila. Autor opisuje pogrebne običaje te položaj, orijentaciju i veličine mirila, posebno onih u Južnom Velebitu.⁵¹

Prof. Glavičić vrijedne podatke povijesne i etnografske naravi crpi iz razgovora sa svakim stanovnikom planine na kojeg nailazi ili ga može pronaći. Bilježi tako priče svojih kazivača o doseljavanju, odijevanju, izradi platna, ratarstvu, stočarstvu, pjesmama, svirci, mirilima, jelu, piću, blagdanskim običajima, legendama, vilama, grobovima poginulih ili ubijenih i mnogočemu drugom.⁵²

1.3.4. PUČKA GRADNJA ZA STANOVANJE prof. Glavičiću je "na srcu" dugi niz godina. Kao inicijator i mentor, a već kao umirovljenik, sudjeluje u istraživanju pučke stambene gradnje⁵³ na obilascima 2000. godine (Turinski Krč, Matešići, Oltari, Devčići), 2001. godine (Devčići, Anići, Ivetići, Turinski Krč, Matešići, Klarićevac, Podbilo sa zaselcima Tomići, Panjići, Matići i Dudići, Dujičina draga, Gornji Veljun, Francikovac i Žukalj, Sveti Juraj, Vukelići, bunar Gučinac, Panos, Biluća) te 2002. godine (Devčići, Borovci, Starčević Pod, Štokić Pod, Marama, Baričević Pod, Grabarje, Babrovača, Jovanović Padež, Oltari, Krasno, Oltari, Kamenice, Žrnovnica, stanovi Babića i Modrića, Žive vodice).⁵⁴

Svoju odanost, štovanje i divljenje Velebitu, tom hrvatskom Olimpu kako ga zove dr. Srećko Božičević, prof. Glavičić svjedoči riječima: *Velebitu dajem sav svoj život. Mislim da ću i u zadnjim svojim časovima misliti na Velebit i bit će mi žao da ga nisam bolje i više upoznao*⁵⁵. Bojim se da je upravo njegov zadnji boravak u Velebitu bio gotovo godinu dana prije smrti, 17. kolovoza 2002. godine, kad se mala grupa uputila iz Senja na obilježavanje 35. obljetnice Velebitskog

⁵⁰ A. GLAVIČIĆ, 1983/84.

⁵¹ A. GLAVIČIĆ, 1980/2.

⁵² A. GLAVIČIĆ, 1970/3.

⁵³ Provodi ih autorica ovog teksta, H. Knifić Schaps.

⁵⁴ H. KNIFIĆ SCHAPS, 2001, 2002, 2003, 2013/1.

⁵⁵ B. LJUBOVIĆ, 2003, 5.

Sl. 10. Ive Babić i Ante Glavičić 2001. godine na bunaru Gučinac u Podgorju, između kuća Vukelića i Panosa (foto: privatni arhiv H. Knifić Schaps)

botaničkog vrta u Modrić docu podno Zavižana⁵⁶. Spuštajući se preko Babrovače do Gornje Klade poviše Jadranske magistrale, treba locirati i arhitektonski zabilježiti lokve, branjevine te posjetiti Dragu Vukušića u njegovom ljetnom stanu. Srce je htjelo, ali baš to srce nije uspjelo dočekati sljedeći profesorov obilazak Velebita.⁵⁷

2. *Stručna i znanstvena publicistika*

Već je iz citiranih dijelova tekstova prof. Glavičića razvidna ne samo njegova kompetentnost u stručnim temama već i izravnost iznošenja vlastitih stavova i mišljenja. Plodan pisac, kroničar i znanstvenik, poimence imenuje u njima one zaslužne, a neizravno i one koji ili nisu radili/napravili što su trebali u okviru svojih ingerencija, ili su to napravili loše i bez konzultacija sa stručnom javnošću.

⁵⁶ Ante Glavičić, Darko Tomljanović, Darinka Brusić, Helena Knifić Schaps, u povratku i Darko Nekić.

⁵⁷ Opis puta i rezultati obilaska objavljeni su u knjizi *Velebit arhitektonski, Pučka gradnja na padinama Sjevernog i Srednjeg Velebita* (H. KNIFIĆ SCHAPS, 2013, 197–201)

U Glavičićevim su radovima važne fusnote. Svakako ih treba čitati, jer donose "rubna" i "insajderska" saznanja za koja autor procjenjuje da ih nije oportuno stavljati u prvi plan kako se ne bi naštetilo procesima u ostvarenju primarnih ciljeva. Ima u njima kritika stanja i postupanja, ukazivanja na obljetnice kojih se trebalo sjetiti i/ili obilježiti, a nije, ljudi i institucija kojih se trebalo sjetiti, a nije, postupaka koje se (ne)namjerno zaobišlo u donošenju važnih odluka. Namjera mu je jasna – evidentiranje istraživanja, inicijativa i rezultata, kao platforma za daljnju znanstvenu aktivnost i potku razvoja kulturnog turizma. Ni slutiti nije mogao da će, osim pojedinačno zaštićenih kulturnih dobara i same gradske jezgre, ostali dijelovi i vizure doživjeti nepopravljive devastacije negiranjem prvobitne ili primjerene namjene i neadekvatnim upravljanjem resursima.

2.1. *SENJSKI ZBORNIK* je, uz tvrđavu Nehaj, jedan od miljokaza u životu Ante Glavičića. Realizirajući zacrtani zadatak Gradskog muzeja Senj i Senjskog muzejskog društva, Savjet GMS-a⁵⁸ i Upravni odbor Društva⁵⁹ u studenom 1965. godine izdaju prvi broj "periodičke publikacije" *Senjski zbornik, Prilozi za geografiju, etnologiju, ekonomiku, povijest i kulturu*⁶⁰. Intencija publikacije je pokazati široj javnosti u naučnim radnjama i specijalnim prilogima određene tematike o Senju i okolici osvijetliti mnoga zanemarena pitanja cjelokupne prošlosti i sadašnjosti ovog dijela naše domovine, posebno prošlost našega grada, kao i život u tom dijelu Hrvatskog primorja (...)⁶¹. Tijekom 30 godina koliko ga uređuje Ante Glavičić (br. 1. – 30.), *Senjski zbornik* postaje relevantni znanstveni časopis, kroničar zbivanja i znanstveni izvor multidisciplinarnih znanja o Senju i okolici, što se nastavlja i nakon njegove smrti.

Prvi broj *Senjskog zbornika* donosi Glavičićev *Kulturno-povijesni vodič po Senju*⁶², napisan s namjerom da se donekle popune eventualne praznine *Senjskog zbornika* u kojem će pojedini događaji, ljudi i spomenici biti dijelom ili nikako spomenuti. Prikaz je ujedno prva javna dopuna ili ispravak mnogim

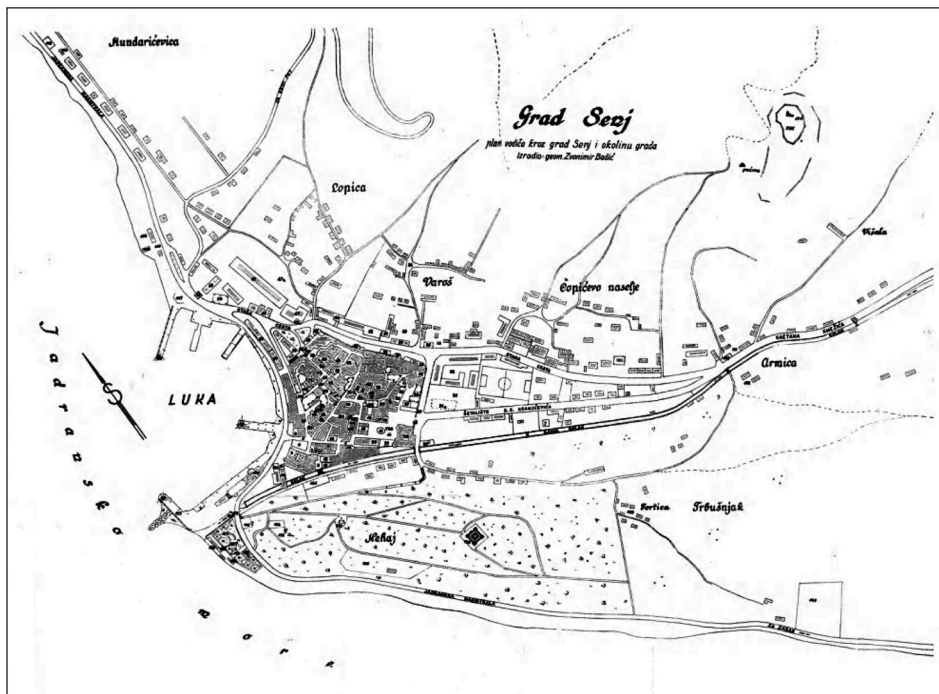
⁵⁸ Savjet djeluje u sastavu Ante Pađen (predsjednik), Ivan Babić, Nikola Barbiani, Ivan Dobrila, Ante Glavičić, Mladen Hudec, Karlo Mladineo, Božidar Modrić, Krunoslav Prpić, Petar Šojat, Mirko Vukelić.

⁵⁹ Upravni odbor djeluje u sastavu Petar Šojat (predsjednik), Ivan Babić, Meri Benić, Ante Glavičić, Mladen Hudec, Ana Kovač, Jelka Knifić, Petar Kos, Filip Krišković, Karlo Mladineo, Josip Perat.

⁶⁰ Urednički odbor čine Ferdo Čulinović, Ante Glavičić, Milan Moguš, Stjepan Pavičić, Jakša Ravlić i Pavao Rogić.

⁶¹ *Senjski zbornik* 1, 1965, Predgovor

⁶² A. GLAVIČIĆ, 1965/2, 264–314. Autor dozvoljava sumnju je li takvom vodiču mjesto baš u *Senjskom zborniku* pa ga GMS izdaje 1974. godine i kao posebnu knjižicu.

Sl. 11. Grad Senj, *Kulturno-povijesni vodič po Senju*, prilog, izradio
geometar Zvonimir Bašić
(izvor: *Senjski zbornik*, 1965)

ranijim mišljenjima proizašlim iz pomalo danas zastarjelih povijesnih djela o Senju i okolici, a koja rezultiraju iz osnove današnjih spoznaja i novih istina u našem radu.

Osim opisa i povijesti senjskih simbola i kasnije priznatih ikoničkih građevina (i ne samo njih), posebna je vrijednost *Vodiča* opis kvartova sa specifičnim načinom života i prezimenima obitelji koje su ih nastanjivale.

Za *Senjski zbornik* pišu znanstveni autoriteti s područja arheologije, konzervatorstva, muzeologije, povijesti, religije, hidrogeologije, speleologije, šumarstva, etnologije, ekonomije, pomorstva, numizmatike, lingvistike, literature i kulture općenito. Među piscima su najjemenitniji stručnjaci za svoja područja - brojni akademici, sveučilišni profesori i biskupi⁶³. U svrhu istraživanja pojedinih

⁶³ Neki od autora su Milan Moguš, Božidar Finka, Slavko Batušić, Josip Bratulić, Dragutin Rosandić, Vojmir Vinja, Mile Bogović, Rafo Bogišić, Vlado Božić, Srećko Božičević, Nenad Cambi, Grga Novak, Stjepan Damjanović, Lelja Dobronić, Melita Viličić, Sena Sekulić-

područja ili iz razloga da u zaborav ne odu neka događanja relevantna za povijest Senja i okolice, radovi se ponekad i naručuju. Također, neki radovi objavljuvani u drugim glasilima ili prilikama, pretisnuti su u izvornom obliku, ponekad s vrlo vrijednim napomenama i/ili komentarima Uredništva. Od broja 14 radovi u *Senjskom zborniku* se recenziraju i znanstveno klasificiraju. Od prvog broja prijevod sažetka daje se na talijanskom, njemačkom i engleskom jeziku. U 30 brojeva (1965. – 2003.) prof. Glavičić objavljuje 64 naslova samostalno te 2 kao koautor, od čega 11 izvornih znanstvenih članaka, 9 stručnih članaka i 1 pregledni članak (izuzeti su neklasificirani prilozi objavljeni u prvih trinaest brojeva). Posljednji izvorni znanstveni članak Uredništvo *Senjskog zbornika* objavljuje posthumno, u 30. broju.

2.2. *VODIČI I DRUGA IZDANJA* dio su publicističkog djelovanja prof. Glavičića. Organizira izdavanje pretiska i kritičkih izdanja senjskih glagoljskih knjiga *Spovid općena* 1980. godine i *Korizmenjak* 1981. godine. Autor je *Vodiča po Senju i okolici* na hrvatskom i njemačkom jeziku izdanog u Senju 1962. pa 1974. godine te *Stručnog vodiča po tvrđavi Nehaj i muzejskoj postavi* 1990. godine. U *Riječkoj reviji* i *Vijestima muzealaca i konzervatora Hrvatske* stručne radove iz arheologije, etnografije i povijesti Senja i šire okolice objavljuje u razdoblju od 1962. do 1971. godine.

2.3. *SENJSKA PISANA RIJEČ* i govor su specifikumi grada kojemu je Ante Glavičić posvetio svoj život i rad. Promotor je i zaljubljenik u *senjsku besedu*, taj svoj i gradski lokalni čakavski govor, poseban humor i svaki oblik literarnog izražavanja. Urednik je prigodnih humorističkih časopisa i karnevalskih novina *Metla i škavacera* (1965. – 1975.), pokretač je i urednik *Smišne senjske kronike* (1972.) te *Rašeljke* (1973.). Njegovom zaslugom ostaju zabilježena mnoga djela, djelca i pjesme pisani ili pjevani tim jezikom, posebno ona koja se tiču ljudi i običaja. Bilježi tako Glavičić u *Senjskom zborniku* djela kojih teme u određenom vremenu nisu bile podobne za objaviti ih pod punim imenom i prezimenom: *Senjski Uskrs* (1952., Tončić-Zvončić), *Na Božić u Velikoj crikvi* (1967., Gušte Škripalo), *Ivanjsko proštenje* (1937., Rudolf Baričević). Posebno navodi nadimke, među njima i osoba koje su stekle ime i šire od dosega zavičaja (sveučilišni profesori, gospodarstvenici, znanstvenici, pjesnici i sl.), a koje potpisuju senjske

Gvozdanović, Vanda Ekl, Pavle i Veljko Rogić, Nedjeljko Fabrio, Vladimir Fajdetić, Aleksandar Flaker, Petar Guberina, Dubravko Jelčić, Radoslav Katičić, Gustav Krklec, Anica Nazor i drugi. Među njima je i jedna strana autorica, Britanka dr. Catherine Wendy Bracewell, povjesničarka i profesorica na University College London (UCL), autorica knjige *Senjski uskoci: piratstvo, razbojništvo i sveti rat na Jadranu u šesnaestom stoljeću* (izdanje 1992.).

mesopusne šale, satire, dosjetke, pjesme, anegdote. Zabilježene u *Senjskom zborniku*, sačuvane su od zaborava.⁶⁴

Profesor Glavičić, mentor i veliki komunikator

Profesor Glavičić, kao ravnatelj Gradskog muzeja Senj i kao umirovljenik od 1997. godine izuzetno motivirano priprema i vodi tematske ekskurzije/obilaske s interdisciplinarnim timovima stručnjaka, znanstvenika, prijatelja GMS-a i poznavatelja terena. Vrijeme je pred-digitalno, doba crno-bijelog filma, analogne foto-kamere, planinarskih karata i/ili vojnih "specijalki", katastarskih izvadaka slijepljenih u radnu podlogu.

Njegova sklonost radu s mladim i zainteresiranim ljudima na stručnim obilascima je legendarna. Prepun znanja i iskustva, nadasve duhovit, kao rođeni Senjanin uvijek je spreman na šalu, naravno i na vlastiti račun. Suradnici, osobito Senjani, zovu ga s puno poštovanja isključivo jednim od njegovih nadimaka.⁶⁵

Neposrednost i lakoća kojom komunicira na svim razinama, od velebitkog gorštaka i njegove planinke, suradnika, suputnika u planini, preko fakultetâ pa sve do JAZU / HAZU, ostaje

Sl. 12. Premotavanje filma negdje ispod Marame, kolovoz 2001. godine
(foto: privatni arhiv H. Knifić Schaps)

⁶⁴ A. GLAVIČIĆ, 1994, 346. Tu su i danas poznati nadimci kao npr. Nacio, Marija Balava, Domino, Jura/Juriša, Perla, Svilni, Čuk, Tončić-Zvončić, Dragar, Ladilo/Ladi, Dekrešendo, Lustre/Tončić, Kebar/Derada, Đeno/Meštrić, Tonca, Umjetnina, Vilson, Stretovica, Petronio, Zagorac, Bačo, Vragoba, Pirunić i dr.

⁶⁵ M. Tijan-Wieck u N. LUETIĆ-TIJAN, 2014, 337. Pavao Tijan ga je zvao Wilson, jer Senjani vole nadimke. Naime, Glavičićev djed je imao vrlo dobro mišljenje o američkom predsjedniku Wilsonu, i često je o njemu govorio, pa su ga Senjani nazvali Wilson (...).

Sl. 13. Na Hajdučkim kukovima 1980. godine, slijeva Helena Knifić, Sonja Božičević, Miljenko Mršić, Dane Vukušić, Ante Glavičić, Šime Balen, Jure Tomljanović, Ivan Dundović, Juraj Lokmer
(foto: Srećko Božičević, privatni arhiv H. Knifić Schaps)

inspirativna i poučna. Mnogi ga suvremenici smatraju naglim i isključivim, a svi sasvim sigurno direktnim i nesmiljenim kritičarem utemeljene argumentacije. Sa svojim čvrstim mišljenjem i javno iznesenim stavovima prof. Glavičić je uvijek spreman na polemiku, koja gotovo u pravilu izostaje.

U jednom od zadnjih objavljenih tekstova opetovano poziva: *Svi oni koji bi imali primjedbe na ovo izvješće, mogu to učiniti u pismenom obliku, stručno i u kontekstu dopune ili ispravaka stavova o senjskoj prošlosti, te dostaviti Uredništvu Senjskog zbornika 28/2001, koji će taj materijal objaviti.*⁶⁶ Najvjerojatnije je posrijedi konformizam jer bačenu rukavicu nitko od činovnika prozvanih institucija ne prihvaća.

Rijetko se može naći čovjek koji s toliko socijalne inteligencije brodi uzburkanim političkim i društvenim vodama, od crkvene, vojne i svjetovne vlasti, ostajući vjeran svojoj misiji – povijesno i materijalno utemeljenoj istini, znanstvenom preispitivanju i afirmaciji vrijednosti rodnoga grada. Pritom Velebit ostaje njegova vječna tema i preokupacija.

⁶⁶ A. GLAVIČIĆ, 2000, 350.

Priznanja, sjećanja, poštovanje

Za svoj rad prof. Glavičić dobiva najveća priznanja i nagrade, od kojih je najvrjednije odlikovanje Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića za osobite zasluge u kulturi kojim ga 1994. godine odlikuje predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman.

Umire iznenada 26. travnja 2003. godine u svojem domu u Senju. Sahranjen je u obiteljskoj grobnici na gradskom groblju Sveti Vid. U oproštajnom govoru njegov veliki prijatelj inženjer Ante Vrhovac, s kojim je surađivao i razvijao nove, nekad i dijametralno suprotne ideje, kaže otprilike da *Ante ne treba spomenika, jer on si je dva sam sagradio: obnovio je kulu Nehaj te pokrenuo i održao Senjski zbornik*. Okrugli stol, stručno-znanstveni skup povodom 10. obljetnice smrti profesora Glavičića održan u Senju od 26. do 28. travnja 2013. godine, okuplja 30-ak stručnjaka i znanstvenika, dijelom njegovih prijatelja, bivših suradnika i suboraca za svekoliki kulturni prosperitet grada. Organizatori skupa, Gradski muzej Senj i Senjsko muzejsko društvo, posvećuju mu 40. broj *Senjskog zbornika* s 37 radova, od čega je njih 16 posvećeno radu i uspomeni na prof. Glavičića. Prof. Blaženka Ljubović, njegova dugogodišnja suradnica i nasljednica na mjestu ravnatelja Gradskog muzeja Senj, zaključuje da bi nekome za opus kakav je Glavičićev bila potrebna tri života.

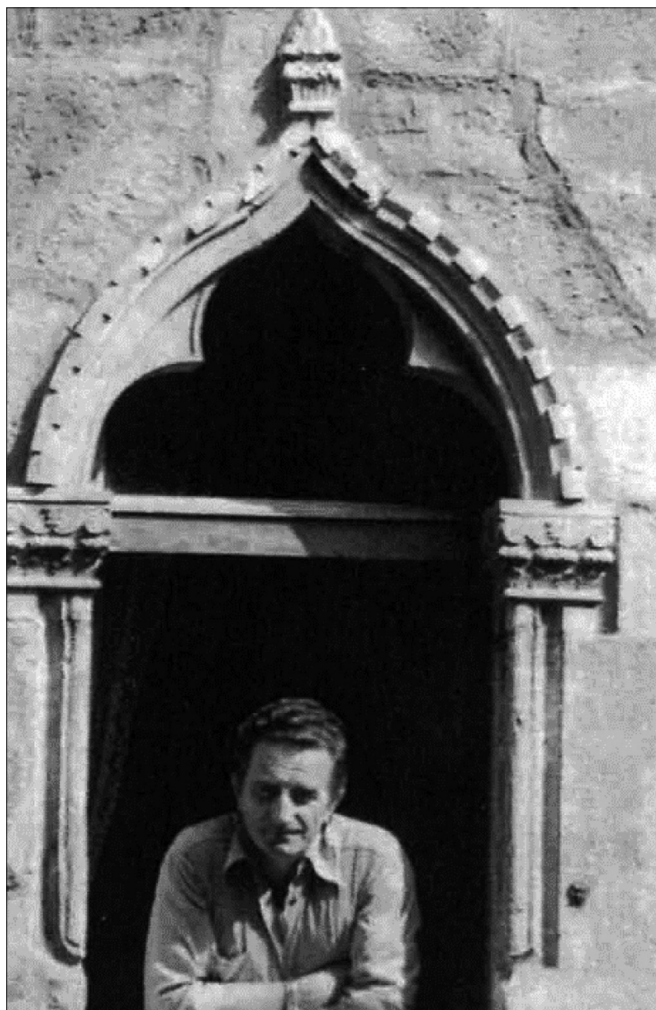
Iako sam tvrdi da je prof. Pavao Tijan uz dr. Vinka Kriškovića *najistaknutiji Senjanin 20. stoljeća*⁶⁷, neka cjelovito istraživanje Glavičićevog opusa preispita ima li na tom tronu još koje mjesto. Sigurno je jedno: *Glavičić je kao stručnjak i znanstvenik svoju kulturnu misiju živio i realizirao ovdje, u gradu koji je neizmerno volio i cijenio, gradu o kome je snivao boljim, kulturnijim i ljepšim izgledom, da se ima što pokazati drugome sa strane. On je baš ovdje u Senju u vrlo teškim uvjetima ostvarivao svoj znanstveni status i time postao poznati Senjanin, za razliku od mnogih drugih poznatih Senjana koji su svoje životno djelo ostvarili negdje drugdje. A to je velika razlika i u tome je baš sva veličina A. Glavičića kao čovjeka i stručnjaka poznatog diljem Hrvatske*.⁶⁸

Ante Glavičić ostaje za Senj ono što su za hrvatsku kulturu don Frane Bulić, Vjekoslav Klaić, Andre Mohorovičić, Ljubo Karaman, Milan Prelog.⁶⁹ Njegovom smrću grad gubi (možda?) zadnjeg entuzijasta, a *Velebit još jednog svog Antu* (uz Premužića i Rukavinu), tvrdi Glavičićev veliki prijatelj, suradnik i suborac za zavičajnu baštinu i pravdu, dr. Srećko Božičević.

⁶⁷ A. GLAVIČIĆ, 1997, 293–296.

⁶⁸ M. RAGUŽ, 2016, 64.

⁶⁹ D. NEKIĆ, 2003, 11.

Sl. 14. Prof. Glavičić na prozoru Muzeja
(foto: Srećko Božičević, izvor: *Senjski zbornik*, 2013, 50)

Literatura

I. Knjige

Mislav BILOVIĆ – Dragan VLAHOVIĆ – Antun VRHOVAC, *Senj, stradanja u Drugom svjetskom ratu*, Ogranak Matice Hrvatske Senj, Senj, 2010.

Josip KLEMENC – Pavao TIJAN – Gjuro SZABO – Mirko BREYER, *Hrvatski kulturni spomenici I*, Senj, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1940.

- Helena KNIFIĆ SCHAPS, *Velebit arhitektonski, Pučka gradnju u dijelovima Sjevernog i Srednjeg Velebita*, UPI2M plus, Zagreb, 2013.
- Pavao TIJAN, *Senj, kulturno-historijska šetnja gradom po priloženom tlocrtu*, Senjski klub u Zagrebu, Zagreb, 1931.
- Mirko RAGUŽ, *Leksikon poznatih Senjana*, Senjsko muzejsko društvo Senj, Ogranak Matice Hrvatske Senj, Senj, 2016.
- Melita VILIČIĆ, *Arhitektonski spomenici Senja, Posebni otisak iz knjige Rad, Knjiga 360*, JAZU, Zagreb, 1971.

II. Članci

- Srećko BOŽIČEVIĆ, In memoriam prof. Ante Glavičić (1931. – 2003.), Nema više još jednoga velebitskog Ante, *Senjski zbornik*, 40, Senj, 2013, 41–50.
- Ante GLAVIČIĆ:
Kulturno-povijesni vodič po Senju, *Senjski zbornik*, 1, Senj, 1965/1, 264–314.
Izveštaj u značajnim arheološkim nalazima u tvrđavi Nehaj u Senju, maja 1964. godine, *Senjski zbornik*, 1, Senj, 1965/2, 315–322.
Arheološki nalazi iz Senja i okolice (1), *Senjski zbornik*, 2, Senj, 1966, 383–426.
Arheološki nalazi iz Senja i okolice (11), *Senjski zbornik*, 3, Senj, 1967, 5–45.
Izveštaj III naučne ekskurzije u sjeverni Velebit, *Senjski zbornik*, 3, Senj, 1967, 276–297.
Arheološki nalazi iz Senja i okolice (III), *Senjski zbornik*, 4, Senj, 1970, 45–70.
Informacija za obnovu tvrđave "Nehaj" i izgradnju "Uskočkog mauzoleja" u gradu Senju 1972. – 1975. godine, *Senjski zbornik*, 4, Senj, 1970, 205–224.
Jedna pučka predaja u Podgorju, *Senjski zbornik*, 4, Senj, 1970, 353–364.
Arheološki nalazi iz Senja IV, *Senjski zbornik*, 8, Senj, 1980, 171–186.
Radničko-seljački nemiri na području kotara Senj između dva svjetska rata, *Senjski zbornik*, 8, Senj, 1980, 57–70.
Mirila i počivala na Velebitu (I), *Senjski zbornik*, 8, Senj, 1980, 197–210.
Nalazi kamenih gromila na Velebitu (I dio), *Senjski zbornik*, 9, Senj, 1981, 33–42.
Prilog istraživanju starohrvatske sakralne arhitekture na primorskim padinama Velebita i Velike Kapele (I. dio), *Senjski zbornik*, 9, Senj, 1981, 91–114.
Arheološki nalazi iz Senja i okolice (VI.), *Senjski zbornik*, 10/11, Senj, 1983/84, 7–28.
Uz 50. obljetnicu razaranja crkve svetog Franje – mauzoleja senjskih uskoka, *Senjski zbornik*, 20, Senj, 1993, 227–229.
Uz 30. obljetnicu otvorenja Muzeja, *Senjski zbornik*, 20, Senj, 1993, 230–233.
Literarno-humoristične uspomene svih onih koji su voljeli Senj (Izbor I.), *Senjski zbornik*, 21, Senj, 1994, 345–360.
Kamena pročelja srednjovjekovnih kuća u Senju, *Senjski zbornik*, 22, Senj, 1995, 111–138.
U spomen profesoru Pavlu Tijanu (Senj, 15. 6. 1908. – Madrid, 2.7. 1997.), *Senjski zbornik*, 24, Senj, 1997, 293–296.
Dopunjeno izvješće o otkriću senjske glagoljske ploče u povodu 900. obljetnice njezina postojanja, *Senjski zbornik*, 26, Senj, 1999, 89–114.

- Stručna izvješća uz obnovu starih zidina i kula grada Senja (I. dio), *Senjski zbornik*, 27, Senj, 2000, 339–350.
- Obnova katedrale Blažene Djevice Marije u Senju 2001. (Nalaz srednjovjekovne crkve na mjestu sakristije), *Senjski zbornik*, 28, Senj, 2001, 33–50.
- Novi nalazi starohrvatskog pletera, Prilozi istraživanju sakralne arhitekture u Senju, *Senjski zbornik*, 29, Senj, 2002, 29–46.
- Pregled starokršćanske i srednjovjekovne baštine Like, Podgorja i grada Senja, *Senjski zbornik*, 30, Senj, 2003, 21–82.
- Vuk KRAJAC, Obnova palače Vukasović u Senju, *Arhitektura*, 6, 1952, 43–44.
- Vuk KRAJAC, Urbanističko uređenje "Male place" u Senju, *Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU*, God. 9, 1/2, 1961, 35–42.
- Helena KNIFIĆ SCHAPS:
- Pučka arhitektura na obroncima Velebita, Senjskog bila i Podgorja, *Senjski zbornik*, 28, Senj, 2001, 315–328.
- Gradnja unutar Parka prirode "Velebit" i Nacionalnog parka "Sjeverni Velebit", *Senjski zbornik*, 29, Senj, 2002, 293–326.
- Pavšina kuća, *Senjski zbornik*, 29, 2002, 327–342.
- Kuće Mandekića u Marami, napuštenom naselju u Srednjem Velebitu, *Senjski zbornik*, 30, Senj, 2003, 659–678.
- Ante Glavičić i pučka gradnja okolice Senja i Velebita u Senjskim zbornicima I– XXIX Za jedan pasaj u pasaju i odsjaju baštine na izdisaju ..., *Senjski zbornik*, 40, Senj, 2013, 85–128.
- Blaženka LJUBOVIĆ, In memoriam Ante Glavičić (1931. – 2003.), *Senjski zbornik*, 30, Senj, 2003, 5–8.
- Darko NEKIĆ, Bibliografija *Senjskog zbornika* I. – XXX., *Senjski zbornik*, 31, Senj, 2004, 343–450.
- Darko NEKIĆ, In memoriam Ante Glavičić (1931. – 2003.), *Senjski zbornik*, 30, Senj, 2003, 11–12.
- Pavao TIJAN, Senjsko groblje sv. Vida, *Senjski zbornik*, 19, Senj, 1992, 135–140.
- Pavao TIJAN, Senjski klub u Zagrebu, *Senjski zbornik*, 21, Senj, 1994, 321–344.
- Melita VILIČIĆ, Kakvu namjenu dati prostoru porušene memorijalne crkva sv. Franje u Senju, *Senjski zbornik*, 4, Senj, 1970, 225–240.
- Melita VILIČIĆ, O maketi Senja sedamnaestog stoljeća, *Senjski zbornik*, 9, Senj, 1981/82, 210–214.

III. Internetski izvori

- GLAVIČIĆ ANTE, *Hrvatski biografski leksikon*, URL: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6913> (2020-03-01)
- GRADSKI MUZEJ SENJ, URL: <http://www.muzej-senj.hr/povijest/> (2022-03-14)

IV. Arhivski izvori

Zapisnik Savjetovanja o uređenju i savremenoj namjeni tvrđave Nehaj, 1963., arhiv
Gradskog muzeja Senj

V. Ostali izvori

Miroslav GLAVIČIĆ, biografski podatci i fotografije 1. i 2., privatni arhiv
Helena KNIFIĆ SCHAPS, fotografije 4., 8., 9., 11. i 12., privatni arhiv

ANTE GLAVIČIĆ – GUARDIAN AND PROMOTER OF THE BUILDING HERITAGE OF
SENJ AND THE SURROUNDINGS

Summary

Ante Glavičić, one of the greatest people from Senj, belongs to the class of those who gave their hometown expert knowledge, enthusiasm, persistence and all their energy in the struggles for the recognition, preservation and affirmation of all kinds of cultural heritage. This applies especially to construction, the most present thing in the daily life of the people of Senj and visitors to the town.

Alongside biographical information about the family of Professor Glavičić, the paper provides an overview of Ante Glavičić's scientific and research interest and opus, which includes areas of cultural activity important for the town of Senj. These are: museological activity, conservation activity, archaeological and other field research in Senj, Podgorje, Velebit, Lika and Velika Kapela, professional-scientific and other journalism (published in *Senjski zbornik* nos. 1-30 and in archaeological journals), the history of Senj and its surroundings since the settlement of the Croats, the settlement of the Bunjevci people, the bombing of the town in the Second World War, the history of the Independent State of Croatia and the national liberation struggle, the labour movement and ethnography, social life and activities such as literacy, printing, literature, literary and humorous literature, folklore, music, firefighting, sports, etc.

The activity of Professor Glavičić as the leader of the Senj Museum Society and the Senj Town Museum and the founder and lifelong editor-in-chief of the *Senjski zbornik* is especially highlighted. With his journalistic work, he created a scientific platform for further research for future generations.

He incorporated knowledge, communication skills, the art of avoiding dangers from the political spectrum, persuasiveness and persistence in fundraising and all other abilities into the inherited material and intangible wealth of Senj.

Keywords: research, ancient times, Nehaj, Senj Town Museum, *Senjski zbornik*